

KİTAP TANITIMI

Mehmet Bilen, *Din Görevlilerinin Hadis Bilgisi*, Diyarbakır: Şarkiyat Bilim ve Hikmet Vakfı Yayınları, 2021, 126 sayfa, ISBN: 978-605-67961-4-2.

Din görevlilerinin içinde yaşadığımız toplumun din anlayışının şekillenmesinde önemli etkiye sahip olduğu bilinen bir gerektir. Zira onlar, toplumda dinî pratiklerin yerine getirilmesinde ve bazı temel dinî bilgilerin öğrenilmesi noktasında bir rehberlik görevi yapmaktadırlar. Din görevlileri camideki ibadetler, vaaz ve hutbelerin yanı sıra cami dışında değişik vesilelerle toplumun içinde bulunarak insanları aydınlatmakta ve onların zihinlerindeki sorulara cevap bulmalarına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla din görevlileri, toplumda var olan din anlayışının oluşmasında etkin bir rol oynamaktadırlar. Din görevlilerinin, bu görevi yaparken İslam'ın ikinci temel kaynağı olan sünnet/hadisten müstağni kalamayacakları izahtan varestedir.

Sünnet/hadis anlayışının doğru ve verimli bir şekilde hayata aktarılabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan din görevlilerinin yeterlilik ve donanımı oldukça önem arz eder. Bunun için din görevlilerinin sahip oldukları birikimin alan araştırmalarıyla ortaya konulması ve var olan problemlerin tespit edilmesi gerekir. Tespit edilecek olan problem, ülkemizdeki hadis öğretiminin başarısı hakkında da bilgi verecektir. Bu yönde yapılmış bazı alan araştırmaları olsa da din görevlilerinin hizmet kaliteleri açısından bu çalışmaların niteliğinin artırılarak sürdürülmesi gerekir.

Yazar, eserinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı camilerde vazife yapan din görevlilerinin sünnet/hadis bilgilerinin düzeyini, hadis usûlü ve temel hadis kaynaklarına dair bilgi seviyelerini tespit etmek için anket yöntemiyle alan araştırması yapmış, bu alan araştırmasından elde edilen bulguları objektif bir şekilde yorumlamaya tâbi tutarak çalışmasını sonuçlandırmıştır. Çalışmada hedeflenen amaç din görevlilerinin dinin ikinci kaynağı olan sünnet/hadis'e dair bilgilerinin düzeyini ortaya koymak, sorunları yerinde tespit edip doğru ve objektif çözüm önerileri sunmak; din görevlilerinin dolayısıyla da toplumun sahih bir sünnet/hadis bilgisine sahip olmasını sağlamaktır.

Çalışma 1996 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Bilim Dalı'nda yapılan yüksek lisans tezinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş şeklidir. Eserde söz konusu edilen "alan araştırması/anket" 1996 yılında Ankara ve Şırnak'ta Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı camilerde vazife yapan

213 din görevlisine uygulanmıştır. Yapılan alan araştırmasında Şırnak'ta görev yapan din görevlilerinin önemli bir kısmının klasik medrese eğitimi alan kişilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Medrese mezunları ile modern eğitim kurumlarında yetişen din görevlilerinin hadis/sünnet bilgilerinin mukayese edilmesi ise çalışmaya ayrı bir değer kazandırmıştır.

Çalışma giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Girişte (s. 13-22) araştırmanın konusu ve önemi, amacı, metodu ve örnekleme, sınırları, varsayımları üzerinde durulmuştur. Birinci Bölümde (s. 23-42) "Kavramsal Çerçeve" başlığı ile sünnetin tanımı, bağlayıcılığı, dindeki yeri, sünnetin malzemesini oluşturan hadisin tanımı, sahih hadis ve mevzû hadis kavramları ve hadis uydurmanın sebepleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci Bölüm (s. 43-107) "Verilerin Analizi" başlığını taşımakta olup bu bölümde din görevlilerinin okudukları temel hadis kitapları, hadis kitaplarını Arapça aslından okuma durumu, hadis usûlü, hadis tarihi ile ilgili okudukları kitaplar, Kur'ân-ı Kerîm bilgilerinin mahiyeti, hadis bilgilerinin mahiyeti (bireysel sünnetler¹, ilim ve ilmin fazileti, yemek âdâbı, kadınlarla ilgili birtakım hususlar, yaratılışla ilgili konular, mehdi meselesi, gayb) ile ilgili konular hakkında din görevlilerine sahih ve mevzû hadislerden oluşan anket soruları yöneltilmiş, bu anket sonuçlarından elde edilen bulgular ise yorumlanmaya tâbi tutulmuştur.

Sonuç (s. 108-112) kısmında ise anketten elde edilen bulgular yorumlanarak çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmış, din görevlilerinin sahih sünnet/hadis bilgilerinin artırılması için neler yapılması gerektiği belirtilmiştir. Anket sonucunda elde edilen bulgular topluca değerlendirildiğinde din görevlilerinin büyük çoğunluğunun hadis literatürünü yeterince tanımadıkları ve mevzû hadisleri, sahih hadis olarak -hatta bazılarının ayet olarak- bildikleri, en çok okudukları eserlerin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çevirileri yayınlanmış olan Sahîh-i Buhârî Muhtasarı (Tecrîd-i Sarîh) ve Riyâzû's-Sâlihîn olduğu, Kütüb-i Sitte'yi oluşturan diğer hadis kitaplarının okunma oranlarının ise oldukça düşük olduğu görülmüştür.

Yine anket sonucuna göre din görevlilerinin okuduklarını belirttikleri kitaplar incelendiğinde çağdaş araştırmacıların sünnet/hadis sahasının meseleleri ile ilgili yazdıkları eserlerden habersiz oldukları, okunan kitapların genelde klasik hadis literatürüne ait olan eserler olduğu, hadis edebiyatının nasıl bir tarihî süreç içinde geliştiğini tam olarak bilmedikleri, mevzû hadislerle ilgili eserleri yeterince okumadıkları, bu nedenle de mevzû hadisleri tanımakta zorluk çektikleri, özellikle Ankara'da görev yapan din görevlileri-

1 Bireysel Sünnet'ten kasıt; beş vakit sünnet namazları, sakal bırakmak, gümüş yüzük takmak, misvak kullanmak, itikâfa girmek gibi sünnetlerdir.

nin çoğunluğunun, eserleri Arapça asıllarından değil de çevirilerinden okudukları, Şırnak'ta görev yapan din görevlilerinin hadis kaynak bilgilerinin daha iyi olduğu,² din görevlilerinin sünnetin bireysel boyutuyla ilgili soruları oldukça yüksek oranlarda doğru bildikleri,³ çoğunluğunun mevzû hadisleri sahih hadis olarak ve hatta bazılarının mevzû hadisleri âyet olarak bildikleri, mevzû hadislerin bilinme oranları oldukça düşük olmasına karşılık sahih hadislerin bilinme oranlarının yüksek olduğu,⁴ en çok tanınan mevzû hadislerin kadınlarla ilgili rivayetler olduğu,⁵ çok sayıda din görevlisinin yaratılışla ilgili mevzû hadisleri Kur'an âyeti olarak bildiği ve mehdi ile ilgili rivayetleri sahih olarak kabul ettikleri tespit edilmiştir.

Sonuç olarak *Din Görevlilerinin Hadis Bilgisi* başlıklı bu çalışma bir alan araştırması olması, zengin bir akademik literatüre dayanması, konuları bütüncül ve sistematik bir şekilde ele alması, yazarının ufuk açıcı yorumları, kendi alanında daha sonra yapılacak akademik araştırmalara ciddi bir katkısı sunması nedeniyle konuya ilgi duyan akademisyenler, araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağıdır.

Editör Mehmet DERİ

mehmet.deri@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2287-9330>

- 2 Bunun nedeni bu din görevlilerinin medrese eğitimi almış olmalarıdır.
- 3 Bunun altında yatan sebebin ise sünnetin bireysel boyutunu ön plana çıkarıp toplumsal ve evrensel boyutlarını göz ardı eden geleneksel bakış açısının olduğu görülmüştür.
- 4 Ankette yer alan bazı sahih hadislerin bilinme oranları yüzde doksanı geçmektedir. Bu netice yanılmamalıdır. Sahih hadislerin yüksek oranlarda bilinmesi din görevlilerinin hadis bilgilerinin sıhhatine delalet etmez. Çünkü birçoğu, mevzû hadisleri de sahih olarak kabul etmektedir. Kendilerine gelen rivayetleri hiçbir tenkide tâbi tutmadan kabul etmeleri rakamların yüksek çıkmasına yol açmıştır.
- 5 Yazara göre son yıllarda vuku bulan kadınlarla ilgili toplumsal gelişmelerin bunda etkisi vardır. Kamuoyunda kaynaklarımızda yer alan mevzû hadisleri ele alarak İslam'ın kadın haklarına riayet etmediğini savunanların çoğalması inananları bu konuda çeşitli çalışmalara yöneltmiştir. Bu çalışmalarda Kur'an'ın ve sahih sünnetin prensiplerinin ön plana çıkarılması, oldukça yaygın olan mevzû hadislerin yavaş da olsa ayıklanmasını sağlamıştır.